

hier tot aan de gedachte aan zwangerschapsvoorbehoeding uiteraard slechts een kwestie van tijd. Sindsdien zijn vele proeven op grote en kleine schaal begonnen. Het proefdier was min of meer vrijwillig de vrouw. Vast staat nu wel dat zij haar tijdelijke onvruchtbaarheid in 5 à 6 pct van de gevallen moet bekopen met meer of minder heftige misselijkheid, dat wil zeggen met een zich voortdurend onwel-voelen, en dat in een nog niet nader bepaald percentage der gevallen de vrouw in gewicht toeneemt. Onze mannelijke collegae spreken hier van een vrijwel ideaal middel.

Reeds in onze studententijd werd ons bij de bespreking van de spermatogenese uitvoerig uiteengezet hoe kwetsbaar en door allerlei invloeden van binnen en van buiten aan te tasten de laatste fase van de spermatogenese was.

Het is vrijwel niet denkbaar dat er geen hormonen bestaan die door regelmatige toediening deze laatste fase tijdelijk aantasten. Laten wij aannemen dat de research — ware zij hierin geïnteresseerd — het ontwikkelen van een dergelijk preparaat niet meer moeite zou kosten dan tot nu toe aan de ontwikkeling van de gestagene preparaten ten koste is gelegd. Zou dan niet de emancipatie werkelijk voltooid zijn? Ieder echtpaar had zijn eigen bijdrage tot de onvruchtbaarheid. Het ene jaar de vrouw, het volgende jaar de man. Voor hem als onderbreking van het gestage innemen wellicht de luttele dagen van haar gelukkig normale menstruatie. Wat een wilde storm zou er echter opsteken onder de onaantastbare heren der schepping. De gedachte aan een kunstmatige verstoring van een van de exponenten van hun mannelijkheid: hun vruchtbaarheid, doordringt alle lagen van ego, super-ego en onderbewustzijn. En zou wellicht dan de tot nu toe zo zelden uitgesproken gedachte kunnen rijzen dat „de pil” met al zijn werkingen en bijwerkingen voor een normale vrouw ook een psychische belasting betekent? Zeker, vruchtbaarheid is niet een absoluut genoegen. Maar de pil doet toch beslist meer dan alleen maar vrouwen kalmeren en geruststellen. Hij onttrekt ze, zij het slechts tijdelijk volgens de meeste schrijvers, hun vruchtbaarheid, hij doorbreekt een cyclus die het meest essentieel vrouwelijke vertegenwoordigt. Omdat ook de pil bijzonder veel angst wegneemt, gaat in de meeste betogingen de bevrijdende waarde van de pil verre voraan. Bij vele vrouwen die ik sprak, ontstaat, als de angst eenmaal verdwenen is, een gevoel van onvoldaanheid, van niet meer geheel vrouw zijn, een gevoel dat naar ik meen door onze mannelijke collegae alleen dan op zijn juiste waarde kan worden geschat en worden geïnterpreteerd als zij zich meer dan tot nu toe zouden willen inleven in de voor hen denkbare situatie, die verkregen zou worden met behulp van het nog niet — en wellicht nooit — ontwikkelde medicament anti-Y.

's-Gravenhage, 29 november 1963

N. A. O. VAN DER HOEVEN-WEGENER SLEESWIJK

DE ETIOLOGIE VAN FLUOR VAGINALIS BIJ 400 PATIËNTEN

Het onderzoek van collega VERSCHOOF (1963) heeft terecht de aandacht gevestigd op de betekenis van het onderzoek van de cervix bij dit symptoom. Helaas zijn tegen de opzet en conclusies van dit onderzoek verschillende bezwaren aan te voeren.

In de eerste plaats zijn bij dit onderzoek betrokken alle patiënten die fluor hadden, ook als dit niet de hoofdklacht was en zonder dat vermeld is wat onder fluor wordt verstaan. Door „nadrukkelijk informeren” naar dit moeilijk te waarderden symptoom wordt het materiaal een selectie van die patiënten, die het meest voor suggestie vatbaar zijn.

Een tweede bezwaar geldt de conclusie, dat de ectopie al

dan niet gecombineerd met een regeneratiezone een etiologische betekenis zou hebben bij de fluor vaginalis. Interessant is hierbij de vergelijking met een vorig onderzoek van de schrijver (1962). Bij 500 patiënten vond hij toen 295 maal een ectopie of regeneratiezone of beide, d.i. 59 pct. Ik kan dan ook niet onder de indruk komen van het percentage van 60,8 in de huidige studie.

De conclusie dringt zich op, dat deze afwijkingen met fluor geen enkel verband hebben. SCHNEPPENHEIM e.a. (1958) hebben aangetoond, dat de ectopie in de geslachtsrijpe leeftijd als een fysiologische toestand moet worden beschouwd, en dat de plaats van de overgang van cilinder- in plaat-epitheel, die dus overeenkomt met de regeneratiezone, varieert met de leeftijd. In ieder ongeselecteerd gynaecologisch materiaal vindt men bij 70-80 pct van de patiënten kolposcopisch een ectopie of regeneratiezone op de portio (CRAMER 1956; FINKBEINER 1957). Dat deze afwijking op zichzelf de oorzaak is van een pathologische fluor, is dan ook zeer onwaarschijnlijk. Jammer is, dat over de laceraties van de cervix en de toestand van het cervixslijm niets is vermeld (endocervicitis, endometritis?).

Een derde bezwaar is, dat de leeftijdsverdeling van de patiënten — die dus gezien het voorgaande van betekenis kan zijn — slechts vergeleken is met de leeftijdsverdeling van de patiënten uit de vorige publikatie (1962), waarvan niet blijkt dat het ongeselecteerd materiaal betreft. De conclusie, dat de fluor vaginalis in alle leeftijdsgroepen blijkbaar evenveel voorkomt is dan ook wel bijzonder weinig gefundeerd.

Tenslotte zou het goed zijn eens te bewijzen, dat asthenie, verlegenheidsdiagnose bij uitstek, inderdaad betekenis heeft als etiologie van fluor vaginalis.

Literatuur: CRAMER, H. (1956) *Die Kolposkopie in der Praxis*. Georg Thieme, Stuttgart. — FINKBEINER, H. (1957) in: *Früherkennung und Behandlung des weiblichen Genitalcarcinoms*. Ferd. Enke, Stuttgart. — SCHNEPPENHEIM, P. c.s. (1958) *Arch. Gynäk.* **190**, 303. — VERSCHOOF, K. J. H. (1962) *Ned. T. Geneesk.* **106**, 2576; (1963) *Ned. T. Geneesk.* **107**, 2219.

Nijmegen, 30 november 1963

F. ENGEL

EEN SNELLE KWANTITATIEVE MICRO-BEPALING VAN FIBRINOGEEN IN PLASMA

Aan de toepassing van de eenvoudige kwantitatieve bepaling van fibrinogeen, zoals deze door Dr. STRENGERS en Mej. ASBERG (1963) wordt beschreven, kleven naar mijn mening enige ernstige bezwaren. Deze test berust, evenals de reeds veel gebruikte methode van Clauss en de kwantitatieve weegmethode, op het toevoegen van trombine aan een fibrinogeen-houdende vloeistof, i.c. plasma. Bij patiënten met een hoge fibrinolytische activiteit in het bloed, zoals deze bestaat bv. na inspanning, tijdens operaties en na het toedienen van stoffen zoals nicotinezuur, wordt het aanwezige fibrinogeen niet afgebroken, maar zodra er fibrine ontstaat, wordt deze wel gelyseerd. Het gevolg is dan ook dat tijdens de vorming van het fibrinestolseltje bij de toevoeging van de trombine in de test, fibrine afgebroken wordt. In enkele minuten kan zo zelfs een groot stolsel volledig vervloeien. Om deze reden wordt daarom ook altijd bij de weegmethode tevoren een fibrinolyse-remmende stof aan het plasma toegevoegd (E-aminocapronzuur of trasylol) voordat de trombine erbij wordt gedaan. Verzuimt men dit, dan vindt men bij bovengenoemde patiënten ten onrechte een laag fibrinogeen gehalte. Vooral in obstetrische klinieken zou men op deze wijze ten onrechte a- of hypofibrinogenemieën diagnosticeren. Dit zou zelfs niet ongevaarlijk zijn, als men op

grond van deze bepaling de patiënten gaat behandelen. M.i. mag men met deze methode slechts de conclusie trekken dat het fibrinogeen gehalte niet laag is als men met de methode normale waarden vindt. Is de gevonden waarde verlaagd dan moet men met de wegmethode alsnog verifiëren of dit een reële vondst is of niet. Op grond hiervan meen ik dan ook dat men bij deze methode niet mag spreken van een snelle kwantitatieve bepaling van fibrinogeen.

Literatuur: STRENGERS, T. en E. G. M. T. ASBERG (1963) Een screening-test, gevolgd door een snelle kwantitatieve microbepaling van fibrinogeen in plasma. *Ned. T. Geneesk.* **107**, 2044.

Rotterdam, 3 december 1963

G. J. H. DEN OTTOLANDER

BERICHTEN

BUITENLAND

Wereldberichten

Internationale normalisering van tandcariësstatistiek. — De fédération dentaire internationale acht het „noodzakelijk de statistische werkwijzen aan gelijke normen te doen beantwoorden, ten einde reproduceerbare methoden te kunnen ontwikkelen in het opsporen, registreren, bewerken en publiceren van gegevens betreffende het optreden van tandcariës”. De eerste drie elementen die een onderdeel vormen van elke tandcariës-statistiek — classificatie, terminologie en normen voor de opstelling van een verslag — zijn in het Engels vastgesteld. Van de vier resterende elementen is reeds een tweetal — methodiek voor het verzamelen en registreren van gegevens en methoden voor de keuze van groepen — in bewerking. (*Ned. T. Tandheelk.* 1963, bl. 723).

België

Acta gerontologica. — Onder redactie van Dr. H. LE COMPTE, voorzitter van het onderzoekingscentrum voor gerontologie te Veurne, verscheen de eerste aflevering van een tijdschrift dat aan Belgische gerontologen gelegenheid tot publikatie biedt.

Duitsland

Congres voor histo- en cytochemie. — Het IIe internationale congres voor histo- en cytochemie zal onder voorzitterschap van Prof. CASPERASON (Stockholm) te Frankfurt/Main van 16 tot 21 augustus worden gehouden. Inlichtingen verstrekken de secretaris Prof. T. H. SCHIEBLER (Würzburg) en, aan jonge Nederlandse onderzoekers, Dr. J. A. SZIRMAI (Acad. Ziekenhuis, Leiden).

Engeland

Geboorteregeling. — Enige jaren geleden nodigde de Family Planning Association een werkgroep uit tot samenstelling van een overzicht van doeleinde, constitutie, organisatie en diensten. In het eerste rapport deelde de groep feitelijke statistische gegevens mee. Thans verscheen haar eindrapport. In 1930 besloot men tussen de organisaties die zich met geboorteregeling bezighouden een band te leggen. De vijandige houding van publiek en geneeskundige professie gaf aan het werk der associatie „the form of a crusade conducted by women for women and concentrating on the introduction of methods for women to use”. In later jaren verminderde de weerstand. Het aantal consultatiebureaus bedroeg in 1948 65 en was in 1960 tot 336 gestegen. Intussen verbreedde zich de doelstelling „It should make it self the national focus of expert interest in all matters relating to fertility control; it should promote research, and it should advertise the value and technique of family planning in countries less sophistic-

ated than Britain. Evangelism must also continue in this country if the whole community is to be converted to planned parenthood”. (*Lancet*, 2 nov., bl. 926).

Tuberculeuze immigranten. — Het voorgeschreven röntgenonderzoek van immigranten wordt door de regering jaar op jaar afgewimpeld. Op een protest hiertegen door een lid van het Lagerhuis heeft de parlementaire secretaris van het ministerie van gezondheid geantwoord dat het een moeilijke zaak is. Jaarlijks laat de minister van arbeid 45.000 immigranten toe. Men zou alle tuberculeuzen kunnen terugsturen of in Britse ziekenhuizen opnemen. „Neither of the alternatives is particularly desirable”. Daarbij erkent de regering dat de zee- en luchthavens op het onderzoek van immigranten niet voldoende zijn toegerust. Het ministerie van gezondheid zoekt naar een oplossing van het probleem: „the consensus of medical opinion is that control is desirable and should have been instituted long ago”. (*Med. News*, 8 nov., bl. 32).

Demonstraties en gedachtenwisselingen via telstar.

— Een groep van de Mayo Clinic demonstreerde van Chicago uit via telstar aan het college of surgeons de behandeling van een aneurysma binnen de schedel; deze operatie werd onder hypothermie uitgevoerd. Na de gedachtenwisseling volgden van Londen uit besprekingen en films betreffende verschillende toepassingen van zuurstof en verhoogde zuurstofdruk (I. BOEREMA (Amsterdam), CHARLES ILLINGWORTH en anderen (Glasgow)). (*Brit. med. J.* 16 nov., bl. 1257).

Frankrijk

Albert Calmette, 1863-1963. — Op 22 en 23 oktober is CALMETTES geboorte in de Instituten Pasteur te Parijs en te Rijssel herdacht. Een grootse plechtigheid in de Sorbonne is aangekondigd.

India en Pakistan

Cholera. — Bij een cholera-epidemie in West-Bengalen en in de binnenlanden van Pakistan zouden begin november reeds meer dan 750 sterfgevallen zijn voorgekomen. Een gebied zuid-westelijk van Calcutta kent men als 's werelds endemische cholera-haard, maar een epidemische verbreiding in het koele jaargetijde is niet gewoon. De jongste overstromingen in dit gebied zullen de epidemie ook hebben bevorderd. (*Lancet*, 16 nov., bl. 1072).

Israël

Wereldcongres. — Het zesde wereldcongres van de Israeli Medical Association zal onder de auspiciën van de Union of medical doctors, dentists and pharmacists van 3 tot 13 augustus 1964 te Haifa, Jeruzalem en Tel Aviv worden gehouden. Inlichtingen verstrekt Dr. J. CHOUKROUN, 7 rue Alexandre Cabanel, Parijs XVe arr.

Oostenrijk

Internationaal congres voor huisartsen. — Het zesde International Congress of general Practice zal van 10 tot 13 september 1964 te Salzburg in het Europahaus worden gehouden.

Verenigde Staten

Eigenaardige denkwijze. — Een redacteur van de *American Journal of Diseases of Children* (1963, **106**, 123) oordeelt fluoridatie van het drinkwater van een gemeenschap als „unnecessary and unwise”; nauwkeuriger acht hij, tien jaar lang dagelijks 1 mg toe te dienen. Het is aan te bevelen na het tiende jaar de toediening te staken. Een bijzondere overweging geldt dat planten geen profijt hebben van fluor; „it